

ORTADOĞU'DA YENİ TİP DEVLET DIŞI SİLAHLI AKTÖR OLARAK WAGNER

KYRYLL STURMAK

Yüksek Lisans Öğrencisi ESOĞÜ

“

Bilimsel literatürde Wagner Grubu genellikle Rusya merkezli özel askerî şirket olarak tanımlanmaktadır. Ortadoğu bağlamında Wagner, kiralık paramiliter örgüt ve oldukça etkili silahlı devlet dışı bir aktör olarak geçmektedir. Devlet dışı derken aktörün kendi çıkarlarını savışan bağımsız bir oluşum olması sanılmaktayken Wagner'in aynı zamanda Kremlin'in yönettiği bir gölge ordusu ve Rus dış politikasının sır devamı olduğu düşünülmektedir.

”

liderliği, dış ilişkileri ve Kuzey-Orta Afrika'daki güncel faaliyeti analiz edilecektir. Ayrıca çalışma, bu grubun faaliyetlerine ilişkin uluslararası değerlendirmeleri içermektedir. Bilimsel literatürde Wagner Grubu genellikle Rusya merkezli özel askerî şirket olarak tanımlanmaktadır. Ortadoğu bağlamında Wagner, kiralık paramiliter örgüt ve oldukça etkili silahlı devlet dışı bir aktör olarak geçmektedir. Devlet dışı derken aktörün kendi çıkarlarını savışan bağımsız bir oluşum olması sanılmaktayken Wagner'in aynı zamanda Kremlin'in yönettiği bir gölge ordusu ve Rus dış politikasının sır devamı olduğu düşünülmektedir. Bu, Wagner'in ana unsuru yani belli bir devletin hükümeti ile ilişkili olan devlet dışı aktör olmasıdır. Ayrıca

grubun kazandığı itibar oldukça muğlak ve bölgeden bölgeye değişmektedir. Grup, ABD ve Japonya'da terör örgütü olarak tanınırken Mali ve Mozambik gibi diğer ülkelerde emperyalizmden kurtarıcı ve özgürlükçü bir güç olarak kabul edilmektedir. Rusya Federasyonu'nda ise bir şekilde kayıtlı değil, resmî veya yasal oluşum olmayıp silahlı kuvvetler ve Savunma Bakanlığı sistemine dâhil edilmemektedir. Ancak birçok uzman, bunun Wagner'in doğrudan Moskova'dan talimat almasını ve finanse edilmesini engellemediği konusunda hemfikirdir.

Bu çalışma, silahlı bir devlet dışı aktör olarak Wagner'in Ortadoğu faaliyetlerini açıklamayı amaçlamaktadır. Bunun yanı sıra örgütün iç yapısı,

“

Grup yüksek ihtimalle 2010'ların başında kurulmuş; Kırım işgali sonrasında "küçük yeşil adamlar" olarak bilinen askerî sembolleri kullanmayan kamuflajlı birlikler kalıcı bir ordu hâline getirilmiştir. Faaliyet coğrafyası zamanla neredeyse tüm dünyayı kapsamıştır: Son sekiz yıl içerisinde Wagnerciler Suriye, Libya, Sudan, Mali, Orta Afrika Cumhuriyeti, Mozambik, Madagaskar, Venezuela ve Ukrayna gibi pek çok sıcak çatışma bölgesinde bulunmuştur.

”

WAGNER'İN TEMEL ÖZELLİKLERİ VE DIŞ İLİŞKİLERİ

İlk kez bu oluşum 2014 Ukrayna Krizi sırasında görülüp 2014-2016 yılları arasında aktif araştırılmaya başlanmıştır. Grup yüksek ihtimalle 2010'ların başında kurulmuş; Kırım işgali sonrasında "küçük yeşil adamlar" olarak bilinen askerî sembolleri kullanmayan kamuflajlı birlikler kalıcı bir ordu hâline getirilmiştir. Faaliyet coğrafyası zamanla neredeyse tüm dünyayı kapsamıştır: Son sekiz yıl içerisinde Wagnerciler Suriye, Libya, Sudan, Mali, Orta Afrika Cumhuriyeti, Mozambik, Madagaskar, Venezuela ve Ukrayna gibi pek çok sıcak çatışma bölgesinde bulunmuştur. Wagner Grubu'nun temel özellikleri arasında, onun paramiliter bir örgüt olması, tüm üyelerinin profesyonel asker olması, yüksek maaş ve petrol gelirlerinden pay almasıdır. Grup üyelerine para, silah ve teçhizat karışılması gerekçesiyle nakit

olarak gayriresmî ödenmektedir. Personel, çağdaş üniforma ve kamuflaj, yüksek kaliteli silah kullanılmakta iken kıyafetlerde ise ayırt edici askerî sembolleri kullanılmayı tercih etmektedir. Bu sebeple Wagnercilerin fark edilmesi genellikle zordur, hatta bazen savaş sahalarında bulunan ve askerî sembolü olmayan askerler yanlışlıkla Wagner Grubu'nun temsilcileri olarak algılanmaktadır.

Belli ideolojik zemini ve tek sembolü olmayan Wagner, standart bir orduya benzese de resmî ordunun yapamadığı şeyleri yapmaktadır; genellikle faaliyet alanları vahşet, işkence ve toplu katliamlar ile özleştirilmektedir. Wagner isminin, 19. yüzyılda yaşayan klasik Alman besteci ve aynı zamanda Nazi ideolog Richard Wagner'den kaynaklandığından şüphelenilmektedir. Bazı İngiliz gazetecilere göre Wagner'in Nazi tarzı bakışlarını paylaşan grubun kurucusu ve başkomutanı Dmitriy Utkin, bestecinin ismini bir lakap olarak benimseyip zamanla kurduğu şirkete de koymuştur. Örgütün kontenjanı, çoğunlukla Slav tipli ve post-sovyet cumhuriyetlerin vatandaşları olmak üzere Ortadoğu ve Afrika'nın zorlu iklim ve insani koşullarında savaşmaya hazır olan eğitilmiş, profesyonel, yüksek kaliteli ve deneyimli askerlerden oluşmaktadır. Bu özel askerî şirketin logosunun pek çok çeşidi olmasına rağmen, tüm Wagnercilerin ortak sembolü, 'Private Military Company Wagner', 'İŞİD Avcıları' veya 'Şiddete Geçelim' gibi Rusça, İngilizce ve Arapça yazılı bir kafatasının görüntüsü sayıl-

maktadır. Son olarak grubun en önemli ayırt edici özelliklerinden birisi, sadece ideoloji ve sembollerde değil, aynı zamanda örgütün faaliyetleri tarafından özenle kapsanan belirsizlik ve gizlilik çerçevesinde kullanılan korkutucu unsurudur.

Rus bağımsız gazetesi Fontanka.ru, BBC News ve The Bell gazetesinin bildirdiği gibi 2013 yılından itibaren Wagner, Rusya Genelkurmay Başkanlığı Müdürlüğünde komutanlık yapan Yarbay Dmitriy Utkin tarafından yönetilmektedir. Bu kişi Vladimir Putin'in yakın çevresine erişimi olan eski istihbaratçıdır ve onun hakkında ayrıntılı bilgiler ancak sadece 2014 yılındaki Donbas Savaşı sonrasında meydana gelmeye başlamıştı. Radio Liberty ve Times gazetesi, Utkin'in kendisinin Wagner isimli biri olduğunu açıklamıştı. Ağustos 2017'de ise Yeni Şafak gazetesi, Utkin'in yalnızca nominal bir figür olabilmesini tartışan bir makale yayımlamış, yayına göre gerçekte bu örgütün önderliğinde başka bir kişi söz konusuydu. Wagner konusunda diğer önemli figür Yevgeniy Prigojin'dir. Bu kişi şirketin muhtemel sahibidir ve onun sayesinde grup finanse edilmektedir. Tıpkı Utkin gibi Prigojin, Putin'e yakın olan ünlü bir Rus iş adamı; Rusya'da bulunan restoran zincirlerine ve yurt dışındaki petrol üretimlerine sahiptir. İsveç gazetesi Dagens Nyheter tarafından yapılan bir araştırmaya göre Wagner Grubu, ağır silahlara erişimi olduğu ve düzenli Rus birlikleriyle etkileşime girebildiği için Rus liderliğinin desteğine sahip ve bu süreçte kilit figür ise Prigojin'dir. Aralık 2021'de Avrupa Birliği (AB), Wagner'e ve

Prigojin dâhil olmak üzere onunla ilişkili sekiz kişiye insan hakları ihlalleri nedeniyle yaptırımlar uygulamıştır. Yevgeniy Prigojin ise AB'nin açıklamasını temelsiz olarak nitelendirerek Wagner'in varlığını inkâr eden başvuruda bulunmuştur.

2015'teki Rusya'nın Suriye iç savaşına katılımıyla birlikte Wagner Grubu, bu savaşa Beşar Esad'ın tarafında da katılmış oldu; böylelikle Wagner, Ortadoğu silahlı devlet dışı aktör tartışmalarında yerini almıştır.

SURİYE VE LİBYA İÇ SAVAŞLARINDA WAGNER

2015'teki Rusya'nın Suriye iç savaşına katılımıyla birlikte Wagner Grubu, bu savaşa Beşar Esad'ın tarafında da katılmış oldu; böylelikle Wagner, Ortadoğu silahlı devlet dışı aktör tartışmalarında yerini almıştır. Resmî olarak Wagner terör örgütü IŞİD'e karşı savaşan “bağımsız güç” şeklinde kendisini sunmuş ve bayrağı ve sembollerinde artık IŞİD kelimesi de yer almıştır. Mart 2016 tarihinde Wagnerciler Palmira antik kentinin IŞİD'den temizlenmesinde rol oynamıştır. Krizin ilk aşamalarında grubun personelinin sayısı yaklaşık 400 kişiyken 2018'in başında sayısının yaklaşık 2.000'e ve diğer raporlara göre ise 4.000'e kadar ulaştığını söylenmekteydi. Ek olarak Wagner'de ilk kez etnik Rusların yanı sıra Ukrayna ve diğer eski Sovyet cumhuriyetlerinin vatandaşlığına sahip 300 kişilik “Karpat” müfrezesi ortaya çıkmıştır.

2017 sonrasında Wagner, yeni üyelerin katılımını kabul edip bölge çapında aktif genişlemeye başlamıştır. Suriye krizinde Wagner'in katıldığı en parlak olay 2018 Khasam harbi sayılmaktadır. Arap gazetelerinde harp sırasında altı paralı askerinin öldürüldüğü bildirilmiştir fakat yapılan araştırmalara göre bu rakam düşürülmüştür. Ayrıca ölenlerin çoğunun Wagnercilerin olduğundan şüphelenilmekteydi. Wagner'in Suriye'de kullandığı temel taktik şöyleydi: Düşmana saldırıp yok etme, sonrasında Rus veya Esad birliklerinin gerekli bölge üzerinde kontrolünü sağlaması ve paralı askerlerin ele geçirilen petrol kaynaklarından gelir

payını almasıdır. Örgütün ana hedeflerinden biri, Esad rejiminin korunması ve Rus şirketlerinin Suriye topraklarındaki petrol sahalarına erişimini sağlamasıdır.

2017-2018 yılları arasında Wagner, Rusya Federasyonu'nun Libya'yı isyancı ve meşru hükûmete darbe girişiminde bulunan Halife Hafter ile temas kurmasıyla birlikte Libya iç savaşına da dâhil edilmiş bulundu. 2019 yılı itibarıyla grubun neredeyse 1.200 üyesi, Hafter güçleri ile yan yana uluslararası kabul görmüş Trablus hükûmetine karşı savaşmıştır. Bu sayının önemli kısmı Sirte Askerî Hava Üssü'nde konaklamıştır. 2020'de Birleşmiş Milletlerin (BM) önderliğinde im-

zalanan ateşkes ve yabancı güçlerin çekilmesi anlaşmasına rağmen Wagner'ler hâlen Libya'da bulunup Rus ordusu için hava üssünün oluşturulmasına zemin hazırlamaktadır. Wagner'in bu krize katılmasının temel sebebi, Rusya'nın enerji politikası ve General Hafter'in ilan ettiği başkent Bingazi'deki petrol yataklarının bulunmasıdır. Kremlin'in petrol rezervlerine ilgi duyması, Wagner Grubu'nun Libya'da savaşmasına yol açan ana faktörlerden bir tanesidir. Geçen yıl Trablus'da yer alan Libya Başkanlık Konseyi, ülkede 7 binden fazla Wagnercinin bulunduğunu ve 30 jet uçağına sahip olduğunu açıklamıştır. Yüksek ihtimalle ger-

çek rakam 4-5 bin arasındadır ancak Wagner üyelerinin Libya'daki asgari sayısı ve grubun saldırgan politikaları, çatışmanın yakın gelecekte sona ermesini zorlaştırmaktadır.

“
Wagner'in etkin faaliyet coğrafyalarından biri Orta Afrika Cumhuriyeti sayılmaktadır. 2018 yılından itibaren cumhurbaşkanının talebiyle askerî personeli eğitmek üzere ülkeye yüzlerce Rus kiralık askerî gelmiştir.
”

ORTA AFRIKA KRİZLERİNDE WAGNER'İN ROLÜ

Son zamanda Wagner'in aktif faaliyeti özellikle Afrika kıtasında görülmektedir. Grup artık yalnız Ortadoğu aktörü olmayarak Afrika'da da önemli güç hâline girmiştir. Öncelikle 2017 yılında bu askerî şirket, Ömer Beşir hükûmetinin yanında yer alıp Sudan iç savaşına katılmıştır. Aynı zamanda Wagner ile ilişkili ve Wagner'in güvenliğini sağladığı M Invest şirketi, Sudan'da altın rezervlerine erişimde bulunmuştur. Buna ek olarak bazı medya organlarının yayımladığı haberlerde Mozambik'te isyancıların saldırısı sonucunda Wagner'e üye olan askerlerin ölümü ara sıra bildirilmektedir. Resmî olarak Rus paralı askerlerinin Mozambik'e gönderildiği konusunda Kremlin hiçbir açıklamada bulunmamış ancak bu ülke ve topraklarında bulunan doğal kaynaklar, iş adamı Prigojin'in ilgisini çekenler arasında yer almaktadır. Son yıllarda Prigojin kendisi ve Wagner dâhil olmak

üzere ona bağlı olan vekil şirketler Afrika'da etkisini hızla genişletmeye başlamıştır.

Örneğin 2020'de Wagner Grubu, darbe sonucunda iktidara gelen Mali Ordusu ile iş birliğine geçmiştir. Eskiden Fransa'nın özel et-

kisinde bulunan Sahel bölgesinde artık Moskova'nın kontrol ettiği vekiller terörle mücadele operasyonlarında Paris'in yerini almıştır. Geçen yıl ülkede etkisini hızla kaybeden Fransız makamları, Rusya'nın Mali ile Wagner arasında bir sözleşmenin imzalanmasını

engellemesini talep etmiş, AB de aynı konuda resmî endişelerde bulunmuştur. Ancak Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanı Sergey Lavrov'a göre Mali'nin terörle mücadelede yardım için Moskova'ya başvurmasında meşru nedenler vardır. Böylece iki ülke ve Wagner

arasında yoğun iş birliğinin devam etmesi söz konusudur. Mali'de bazı kesimler ise bu süreci emperyal Fransa'dan kurtuluş olarak algılamaktadır. Eylül 2021'de bir dizi medya, Mali'nin askerleri eğitmesi ve üst düzey yetkilileri koruması için Wagner Grubu'na aylık

11 milyon dolar ödemeye hazır olduğunu bildirmiştir.

Son olarak Wagner'in etkin faaliyet coğrafyalarından biri Orta Afrika Cumhuriyeti sayılmaktadır. 2018 yılından itibaren cumhurbaşkanın talebiyle askerî personeli eğitmek

üzere ülkeye yüzlerce Rus kiralık askeri gelmiştir. Rusya Federasyonu Dışişleri Bakanlığının yaptığı açıklamada bu kişiler sivil eğitmen olarak tanımlanmış fakat Kremlin bu kişilerin nerede konaklanacağına, eğitim dışında neler yapacağına ve maaşlarının kimin tarafından ödeneceğine dair hiçbir yorumda bulunmamıştır. Fransa Devlet Başkanı Emmanuel Macron'a göre Orta Afrika Cumhurbaşkanı, ülkedeki altın ve elmas kaynaklarının korunmasını sağlayan Rus askerlere önemli oranda bağımlı durumdadır. BM ise Wagnercilerin Orta Afrika'da askerlik yapmasının yanı sıra yerel polis ve jandarma olarak çalıştıklarını da varsaymaktadır.

Sonuç olarak, Wagner Grubu'nun birçok açıdan sıradan bir devlet dışı aktör olmadığı söylenebilir. Birincisi Wagner, sadece Ortadoğu bölgesinde sınırlı olan klasik bir bölgesel kuruluş değildir. İkincisi, net ideolojik temele sahip olmayan bir oluşumdur. Üyeleri, para için savaşan profesyonel askerlerdir; örgütün hedefleri, "müşterisi"nin çıkarlarına göre belirlenir. Üçüncüsü, Wagner devlet dışı aktör olarak tanımlanmasına rağmen, faaliyetlerinin Rusya'nın dış politikasıyla bağlantılı olduğu, Moskova'dan finanse edildiği ve çoğunlukla Rus askerlerden oluştuğu bilinmektedir. Wagner'in Ortadoğu ve Afrika'da yayılımı sadece eski sömürgeci güçlerin etkisini sınırlandırmakla ilgili değil, aynı zamanda ciddi belirsizlik-istikrarsızlık barındıran ve bölge nüfusu için yeni güvenlik tehditleri oluşturabilecek alternatif bir gücün belirmesiyle de ilişkilidir. ■